kampu. ŠV–PR kryptimi orientuotas rąstas yra 30 cm pločio, atidengta 1,26 m ilgio jo dalis, o likusi tęsiasi už šurfo P ribos. ŠR–PV kryptimi orientuotas rąstas yra 24 cm pločio, atidengtas 74 cm ilgio fragmentas, o likusi dalis tęsiasi už šurfo V ribos. Rąstai sunerti vienas su kitu, jų galai prasikiša 10–18 cm. Šiame lygyje struktūros viduje fragmentiškai atidengtas didelis akmuo (60x30 cm dydžio), preparuojant objekto vidų pradėjo plūsti gruntinis vanduo. Struktūra ištirta fragmentiškai, atsižvelgiant į jos konstrukciją galima teigti, kad tai šulinys. Jame aptikta XVII–XVIII a. radinių. Atskiro paminėjimo reikalauja sveikas molinis butelis, dengtas žalia glazūra, ir iš šukių suklijuotas keturbriaunis stiklo butelis su plomba, kurioje vaizduojamas erelis (7 pav.). Šulinyje rasta karnizinių, plokštinių ir puodyninio ar dubeninio koklių fragmentų. Dalis jų dengti žalsva glazūra, puošti augaliniais motyvais. 1,2 m gylyje aptikta stipriai korozijos paveikta vario lydinio moneta. Virš akmens buvo medinio kibirėlio (?) dugno fragmentas iš 3 atskirų detalių. Įžemis – gelsvas molis, jis pasiektas 1,45–1,5 m gylyje.

Vilniaus Street

A 2022 field evaluation (22 test pits totalling 49.5 m^2) at the site of the planned reconstruction in Ukmergė (E Lithuania) of a Vilniaus Street section from its source N to the intersection with Pakalnės and Paupio Streets (Fig. 1) revealed a 0.2–2.42 m thick, 17th–20th-century cultural layer: in Test Pits 4–5 and 10–12, a 17th–18th-century archaeological layer or structures, in Test Pits 3 and 9 masonry wall fragments from 19th – first half of the 20th-century structures (Figs. 2–4), in Test Pits 9–10 and 21 fragments of 19th – first half of the 20th-century stone paving (Figs. 4–5), and in Test Pit 12 a fragment of a 17th–18th-century wooden well (Figs. 6–7).

UTENA

Arūnas Kalėjus

Žydų gatvė 3

2022 m. Utenoje buvo planuota sklypą, esantį Žydų g. 3, prijungti prie miesto dujotiekio įrengiant naują, apie 69 m ilgio ir iki 1,1 m gylio, dujotiekio trasą, kuri tęsiasi nuo P. Eimučio ir P. Lukšio gatvių sankryžos ir baigiasi ties sklypu Žydų g. 3. Dėl to šiose vietose Utenos senojo miesto vietos (UK 27626) teritorijoje buvo atlikti detalieji tyrimai ir žvalgymai. Žvalgymų metu buvo aptiktas archeologinis sluoksnis, todėl toliau planuotos žvalgyti vietos buvo tirtos detaliai. Archeologinių tyrimų buvo ištirtos 4 2x1,5 (perkasos 1, 2), 5x1,5 m (perkasa 3) ir 1,2–2,5x1 m (perkasa 4) dydžio perkasos. Iš viso ištirtas 17,5 m^2 plotas.

1499 m. didysis kunigaikštis Aleksandras Utenos vietininku paskyrė kunigaikštį Mykolą Glinskį, kuris greičiausiai pakeitė prieš jį Uteną valdžiusį Liutaverą Chreptavičių. Vėliau Utenos valdytojai keitėsi. Iš 1551 m. lapkričio 27 d. sidabrinės mokesčio sąrašų matyti, kad Utena jau buvo valdovo miestelis prie dvaro, atskiras nuo valsčiaus. 1599 m. Utenai leista organizuoti turgų. Tai paskatino miesto augimą: pagyvėjusi prekyba, įsikūrę žydai, pastatyta naujų namų. Iki karų su švedais Utena jau gerokai išaugo. Randama užuominų, kad miestas buvo gavęs ir Magdeburgo teises (greičiausiai jos galėjo būti suteiktos 1791–1792 m.). XVIII a. pr. Utenai nebuvo laiminga. Didžiojo Šiaurės karo metu ją skaudžiai nusiaubė ir sudegino švedai, paskui čia siautėjo badas ir maras. Po užklupusių negandų miestas atsigavo ir pradėjo klestėti tik XIX a. vidurio (Kviklys B. Mūsų Lietuva, t. 2, 1965, p. 8–18).

Aptariamos vietos aplinkoje anksčiau tyrimai vykdyti 1999 (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 486–487), 2008 (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 562), 2009 m. (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 505) ir 2021 (*ATL 2021 metais*, 2022, p. 618). Šių tyrimų metu iš viso ištirtas 118,25 m^2 plotas. Daugiausia fiksuoti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai, tik 2021 m. tyrimų metu šurfe 2, be XIX a. II pusės–XX a. I pusės tašytų akmenų grindinio, buvo aptiktas 60 cm storio XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis su tuo pačiu laikotarpiu datuojamais archeologiniais radiniais, gyvulių kaulais ir odos atraižomis.

1 pav. Perkasos 1 PR pjūvio stratigrafija. O. Talmonto nuotr.

Fig. 1. The stratigraphy of the SE cross-section of Trench 1.

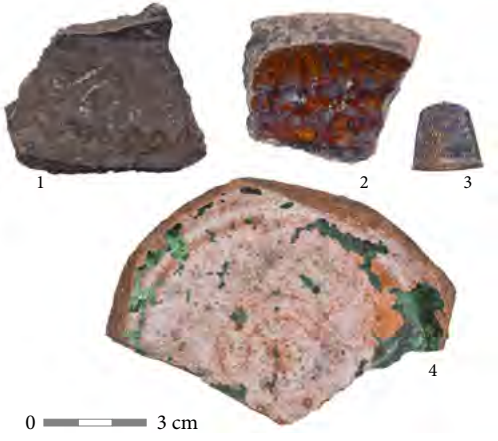

2 pav. XVII–XVIII a. archeologiniame sluoksnyje ir išmestose žemėse aptikti radiniai: 1 – puodo šono fragmentas; 2 – puodo priedugnio fragmentas; 3 – antpirštis, pagamintas iš vario lydinio; 4 – puodo dugno fragmentas. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 2. Finds from the 17th–18th-century archaeological layer and spoil: 1 – a wall potsherd, 2 – a heel potsherd, 3 – a copper alloy thimble, 4 – a base potsherd.

2022 m. tyrimų metu fiksuotas 0,5–1 m storio XX–XXI a. kultūrinis sluoksnis, po kuriuo buvo aptiktas 0,2–1,2 m storio XVII–XVIII a. archeologinis sluoksnis. Šį sudaro juosvo ir juodo durpingo grunto sluoksniai, kuriuos skiria pilko smėlio tarpsluoksnis (1 pav.). Archeologiniame sluoksnyje aptinkama XVII–XVIII a. datuojamų radinių. Didžiąją jų

3 pav. Perkasoje 3 aptiktas XIX a. II pusės–XX a. I pusės akmenų grindinys. O. Talmonto nuotr.

Fig. 3. The second half of the 19th – first half of the 20th-century stone paving found in Trench 3.

4 pav. Perkasoje 4 aptiktas XVII a. datuojamo medinio statinio kampo fragmentas. O. Talmonto nuotr.

Fig. 4. The corner fragment of the 17th-century wooden structure found in Trench 4.

dalį sudarė žiestos buitinės keramikos fragmentai, buvo aptiktas ir minėtu laikotarpiu datuojamas vario lydinio antpirštis ir neidentifikuota vario lydinio moneta (2 pav.). Be to, nemažai archeologinių radinių sudarė ir XVII–XVIII a. datuojamų odinių batų, jų fragmentų ir kt. nenustatytos paskirties odinės atraižos ir skiautės. Tyrimų metu nustatyta, kad archeologinis XVII–XVIII a. sluoksnis storėja P kryptimi, link P. Eimučio gatvės (nuo perkasų 2, 4 iki perkasų 1, 3). Taip pat perkasose 1, 3 aptiktas akmenų grindinys datuojamas XIX a. II puse–XX a. I puse (3 pav.). Šis buvo aptiktas ir ankstesnių 2021 m. tyrimų metu. Perkasoje 4 buvo aptiktas preliminariai XVII a. datuojamo medinio statinio (šulinio (?)) kampo fragmentas formuotas iš 20x10–12 cm dydžio vienas ant kito suklotų aptašytų rąstų (4 pav.).

Detaliųjų tyrimų metu aptikti ir inventorinti 94 radiniai, jie perduoti UKM.

Žydų St. 3

The 2022 excavation (4 trenches totalling 17.5 m^2) on P. Eimučio, P. Lukšio, and Žydų Streets in Utena (E Lithuania) revealed, under the 19th–21st-century cultural layer, a 0.2–1.2 m thick, 16th–18th-century archaeological layer (Fig. 1) containing sherds of household pottery, metal artefacts, leather scraps, and animal bones characteristic of that time (Fig. 2), in Trenches 1 and 3 second half of the 19th – first half of the 20th-century stone paving (Fig. 3), and in Trench 4 the corner of a wooden structure (a well?) (Fig. 4).

VARNIAI

Nerijus Brazdeikis

Bažnyčios ir Vytauto gatvės

2022 m. atlikti archeologiniai tyrimai požeminių elektros tinklų trasų vietose Varnių miesto (Telšių r.) Bažnyčios ir Vytauto gatvėse (1 pav.). XIV a. teritorija su gyvenviete Varnelės dešiniajame krante buvo vadinama Medininkais, o kairiajame krante (gyvenvietė čia įsikūrė XV a.) – Varniais. 1416 m. Varniuose pastatyta bažnyčia, o 1417 m. Medininkuose – katedra. 1417–1864 m. Medininkai (Varniai) buvo Žemaičių vyskupystės centras. Nuo XVI a. Medininkus imta vadinti Varniais. 1635 m. Varniai gavo Magdeburgo teisę, leista rengti turgų ir metinį prekymetį. 1622–1628 ir 1740–1864 m. Varniuose veikė Žemaičių kunigų seminarija (Genienė Z., Genys J. *Varnių kunigų seminarija*. Vilnius, 1999, p. 84–131).

Anksčiau tiriamų vietų gretimybėje tyrimai vykdyti Varnių Šv. Aleksandro bažnyčios ir šventoriaus vietoje. 1979 ir 1981 m. tyrimus atliko J. Genys (*LIIR*, f. 1, b.745), o 1992 m. L. Valatkienė (*ATL 1992 ir 1993 metais*, 1994, p. 218–220). Šių tyrimų metu buvo aptikti su bažnyčios egzistavimu sietini sluoksniai ir kapų inventorius.